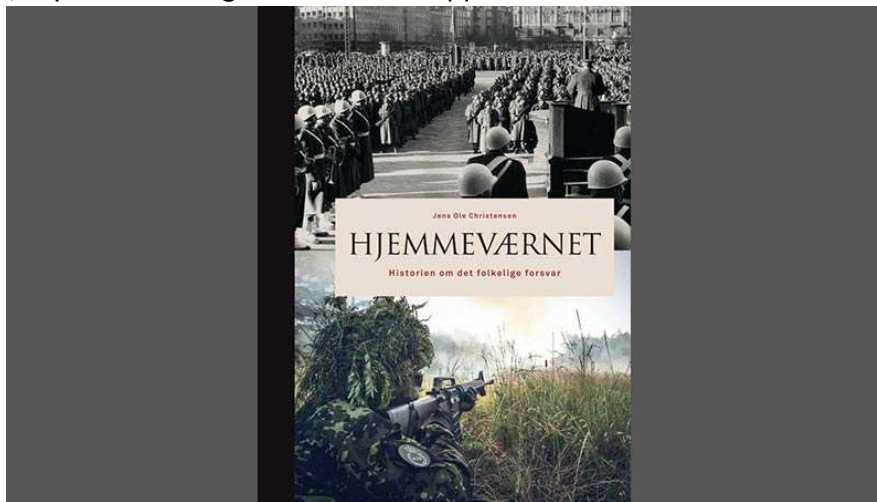

Hjemmeværnet – Historien om det folkelige forsvar.

(<https://www.krigsvidenskab.dk/application/files/4515/7340/6333/hjv.jpg>)

(<https://www.krigsvidenskab.dk/application/files/4515/7340/6333/hjv.jpg>)

()

Hjemmeværnets historie i hele sin længde har endnu ikke været emne for nogen større historisk fremstilling. Det råder dette velillustrerede og populært formidlende værk bod på.

Forfatter: Jens Ole Christensen

Forlag: Gads Forlag

Diverse: 2017. 320 sider. Vejledende pris: 350 kr.

Anmelder: Rune Holmeå Iversen

Ingen af Forsvarets øvrige værn ligner Hjemmeværnet. Med sit udgangspunkt i modstandsbevægelsen, kombineret med rekrutteringen af frivillige fra den brede befolkning som bruger deres fritid på militær uddannelse, er det både radikalt anderledes opbygget og bemanded.

Hovedtemaerne i nærværende bog er således at beskrive hvordan Hjemmeværnet har udviklet sig til sin nuværende form, både som organisation og som idé. Kronologisk dækker værket perioden fra dannelsen af Hjemmeværnets for næsten 70 år siden og frem til sensommeren 2017.

Jens Ole Christensen, bogens forfatter, er ph.d. i historie samt museumsinspektør og seniorforsker ved Tøjhusmuseet. Denne bog om Hjemmeværnet udgør den seneste i en række af militærhistoriske skrifter, han i løbet af de seneste ti år har medvirket til at skrive.

Bogen indledes med en introduktion af generalmajor Finn Winckler der var Hjemmeværnets chef fra 2010-2017. Historien skildres kronologisk og i introduktionen redegøres der således kort for hvorledes ideen om et frivilligt forsvar, i form af borgervæbninger og skyttekorps, udviklede sig i praksis indtil starten af det 20. århundrede. Herefter inddeles bogen i tre temakapitler. Det første og største kapitel omhandler perioden fra 1914-1950, hvor ideen om et folkeligt og frivilligt forsvar i statsligt regi til sidst fik fast form med Hjemmeværnets tilblivelse i 1948. Det andet og næststørste kapitel omhandler Hjemmeværnet under den Kolde Krig, imens det sidste og mindste kapitel dækker de seneste 27 år fra 1990 til 2017. Antallet af sider i hvert kapitel modsvarer således omtrent det kronologiske spænd kapitlerne dækker over.

Det første kapitel giver en god fremstilling og analyse af den proces, der førte til det statslige Hjemmeværns oprettelse. Dannelsen af Hjemmeværnet fandt sted inden for rammerne af den ideologiske kamp imellem demokrati og kommunisme. Forfatterens stilling er her klar: Som en konsekvens af 2. Verdenskrig, fandt der i de første efterkrigsår et opgør sted med den neutralitetspolitik, der havde ført til Danmarks besættelse. Hjemmeværnets oprettelse var således en del af dette opgør, der medførte en pro-vestlig politik, der på sigt også skulle føre til dansk medlemskab af NATO.

Det centrale problem i første kapitel er det betændte politiske klima i sommeren 1945, hvor de forskellige parter i frihedskampen lurede på hinanden for at afgøre, hvem der skulle udstikke landets fremtidige politiske kurs. Et hovedspørgsmål var, hvem der skulle føre kontrol med de store mængder af våben, som modstandsbevægelsens forskellige dele havde erhvervet sig. Eller

med andre ord: Hvem skulle være modstandskampens legitime arving? Det foreløbige kompromis blev, at de forskellige modstandsgrupper blev til bevæbnede hjemmeværnsforeninger, der både var opdelt efter politisk anskuelse og geografisk tilhørsforhold. Som en logisk følge af denne opsplætning indgik hjemmeværnsforeningerne aldrig i noget formelt samarbejde med det øvrige forsvar og fik derfor heller ikke tildelt egentlige militære opgaver fra statens side.

Kapitlet giver en fremragende redegørelse for det politiske spil, og de overvejelser der førte til Hjemmeværnets oprettelse i 1948. Forfatteren argumenterer her overbevisende for, at det statslige Hjemmeværns tilblivelse på dette tidspunkt primært skyldtes, at det var den eneste måde hvorpå den danske regering, på en økonomisk overkommelig måde, kunne signalere sin forsvarsvilje over for sine potentielle vesteuropæiske og atlantiske allierede. Dannelsen af Hjemmeværnet var således en medvirkende faktor i den proces, der i 1949 førte til dansk NATO-medlemskab.

Af de forskellige organisationsmodeller man kunne have valgt lagde man bevidst Hjemmeværnet tæt op af den svenske model, der lagde vægt på brugen af frivilligt personel til mindre lokalforsvarsopgaver og imødegåelse af kupagtige angreb, hvilket i slutningen af 1940'erne blev anset som den primære trussel. For at sikre et højt beredskab havde hvert hjemmeværnsmedlem som regel våben og ammunition udleveret til privat opbevaring.

I tilgift medførte det statslige Hjemmeværns oprettelse også en politisk tilnærmelse imellem Hjemmeværnets ledelse og den socialdemokratiske bevægelse. Dette gjorde, at også fagbevægelsen aktivt støttede op om rekrutteringen af frivillige til Hjemmeværnet og hjalp til med at udsondre eventuelle kommunister. Et godt eksempel på denne proces er oprettelsen af embedet for den såkaldte kommitterede ved Hjemmeværnet. Denne fungerede som en slags demokratisk kommissær, der skulle holde enhver form for totalitær indflydelse, især kommunistisk, ude af Hjemmeværnet. Tilstedeværelsen af den kommitterede er yderligere en af de faktorer der gjorde (og gør) Hjemmeværnet forskelligt fra Forsvarets øvrige værn.

Yderligere fungerede Hjemmeværnet som inspirationskilde i forhold til de andre værn, da det blev dannet med det britiske kvindekorp som forbillede, fra starten rekrutterede kvinder til forskellige funktioner. Først mange år senere begyndte de øvrige dele af Forsvaret at ansætte kvindeligt personel.

Bogens andet kapitel beskriver, hvorledes Hjemmeværnet i løbet af 1950'erne, og især fra starten af 1960'erne, begyndte at finde den organisatoriske form, som værnet skulle beholde resten af den Kolde Krig og endda ind i det nye årtusinde. Hver hjemmevernsenhed eller fartøj var tildelt en bunden opgave eller et givent område, som den havde ansvaret for. Udrustning og materiel blev også tilpasset disse opgaver, således at det blev muligt at foretage en tilfredsstillende uddannelse i medlemmernes fritid.

Kapitlet redegør godt for de opgaver Hjemmeværnet blev tildelt i forhold til Forsvarets øvrige værn samt den måde disse opgaver blev søgt løst på. Herudover betoner forfatteren også Hjemmeværnets rolle i opbyggelsen af det danske demokratiske samfunds psykologiske forsvar imod totalitære kræfter. Dette til trods for, at Hjemmeværnets særlige forhold til Socialdemokratiet og fagbevægelsen gradvist gik tabt i med tiden.

Det sidste og korteste kapitel beretter om Hjemmeværnets rolle og opgaver efter den Kolde Krig og til i dag. Fra i 1990'erne at have fastholdt en organisation, der lignede den der herskede før 1991, ændrede Hjemmeværnet i løbet af det nye årtusinde karakter og blev tildelt en række nye opgaver, som de øvrige værn eller samfundsinstitutioner ikke længere kunne eller ønskede at løse.

Hvor de to foregående kapitler analyserer fordele og ulemper ved de valg, der blev foretaget med hensyn til Hjemmeværnet, er dette kapitel mere positivt beskrivende. Det er som om fortællingen her taber pusten og den analytiske tråd, som ellers er gennemgående, bliver svær at få øje på. Dermed er det også vanskeligt for denne anmelder at vurdere, hvorfor forfatteren har valgt at udelade nogle perspektiver og inkludere andre i dette kapitel. De mange ændringer i Hjemmeværnets organisation og de skiftende betegnelser og uddannelseskrav til de forskellige enheder og enhedstyper i løbet af perioden vidner nok også om, at Hjemmeværnet selv havde, og til dels stadig har, svært ved at finde en profil der passer til de hastigt skiftende samfunds- og

sikkerhedsmæssige omstændigheder. Kapitlet giver således det indtryk, at Hjemmeværnets udvikling efter 1991 var mere progressiv og lineær, end den måske reelt var. Til sidst i bogen sluttet der af med en række nyttige kronologiske og historiske oversigter samt register over hele perioden fra 1948 til 2017.

Bogen er solidt indbundet og flot trykt. Billedmaterialet og de tilhørende tekster fremtræder generelt tydelige og understøtter klart hovedteksten. Mange af billederne har ikke været trykt før. Billedernes fremtræden følger her temakapitlerne: Hvor de to første kapitler kun har sort-hvide billeder, er billedmaterialet efter 1990 i farver.

Til trods for ovennævnte bemærkninger er dette værk det mest omfangsrige og opdaterede værk om Hjemmeværnet til dato. Det sætter værnet ind i sin samfundsmæssige og historiske ramme og formår også at spidde et antal populære myter. Den klare røde tråd og stringens i de to første kapitler skærper læselysten og gør bogen tilgængelig. Bogen om Hjemmeværnet giver vigtig information om værnets historiske og nuværende rolle, også til en læser der ikke har forudgående militær erfaring at trække på. Den hjælper dermed til at afbøde den mangel på viden om Forsvarets forhold, der er en naturlig konsekvens af, at færre og færre danskere i løbet af deres liv får eller har nogen egentlig praktisk erfaring med det militære system.

